

Jozef Leikert

Mal zostať navždy utajený

„Ešte azda sme si neuvedomili celú jeho veľkosť, ktorá sa však už zapísala do dejín.“

JOZEF KARDINÁL TOMKO¹

Pred takmer tridsiatimi rokmi, začiatkom roku 1991, ma zaujal erb a heslo biskupa Jána Chryzostoma² Korca. Zaujal, ale v dobrom zmysle slova neprekvapil, lebo výstižne a presne charakterizuje dovtedy nenápadného a v tom období pre mnohých aj neznámeho muža.

Najlepšie ho poznali tí, čo ho prenasledovali, ale pre veriacich i laikov mal zostať navždy utajený. To bol jeden z hlavných dôvodov, prečo ho v roku 1952 odsúdili na dvanásť rokov väzenia³ a aj po prepustení ho neustále sledovali a vypočúvali. Robili, čo sa dalo, aby ho umlčali, a predsa sa im to nepodarilo. Dokonca sa udialo niečo, čo nikto nepredpokladal, najmenej prenasledovateľa. Napokon, on sám bol prekvapený, lebo s ničím podobným nerátal. Po novembri 1989 sa totiž Ján Chryzostom Korec stal nitrianskym biskupom⁴ a za krátko kardinálom⁵.

Pri jednej z návštev, keď už kardinál Korec nebol výkonný biskup a býval so svojím verným pomocníkom a tajomníkom Petrom Tibenským v Nitre v útulnom byte v podhradí, som sa ho spýtal na podrobnosti spomínaného biskupského erbu a hesla, ktoré ako tajný biskup nemohol používať.

„Keď som mal byť vysvätený za nitrianskeho biskupa, spýtali sa ma kolegovia, čo by som chcel mať vo svojom erbe a čo chcem biskupským heslom (mottom) povedať, vyzdvihnúť. Vyzdvihnúť? Hovorím, skôr podčiarknuť. Svoju životnú filozofiu, postoj, smerovanie. Vlastne to, čo ma najlepšie charakterizuje. Nielen mňa, ale celé Slovensko, katolícku cirkev a Slovákov, veď biskup by nemal byť odtrhnutý od svojej krajiny, skôr by mal byť pevnou súčasťou národa, veriacich i neveriacich.“⁶

V časopise Posol vo februári 1991 predstavil biskupské heslo a erb takto:

„Mojím heslom je to, čo denne a roky uskutočňujem. Zjednocujeme všetkých veriacich, kňazov v pastorácii i mimo nej, laikov rozličných hnutí na Slovensku, zdravých i chorých, deti, stredoškóľakov i vysokoškóľakov, veriacich manželov s ich rodinami – všetkých zjednocujeme do živej duchovnej rodiny Cirkvi v spojení so Svätým Otcom. To je naša práca, to je naša túžba, za to sa modlíme: Ut unum sint – aby všetci jedno boli. Do tejto jednoty láskou a modlitbou zahrňame i tých, ktorí patria k iným kresťanským spoločenstvám, aj tých, ktorí sú mimo kresťanstva. Výraz, aby všetci boli jedno, je viac než heslo. To sú Ježišove slová, ktoré zazneli pri poslednej večeri v prekrásnej kňazskej modlitbe a sú ako testament.“⁷

O erbe ešte povedal: „Znak pozostáva z kríža, ovinutého trňovou korunou. Kríž a koruna znamenajú nielen utrpenie na cesty spásy, ale predovšetkým Božiu lásku, lásku Kristovu v Duchu, ktorý je Láska. Kríž stál na Golgote a stojí na všetkých cestách sveta, kde veriaci ľudia prežívajú svoj život v spojení so spásnou Kristovou obetou. Trňová koruna znamenala bolesť i výsmech. Ale stala sa aj korunou lásky a vernosti.“⁸

Erb je zaujímavý aj tým, že nad krížom s trňovou korunou je malý dvojkriž a v ňom skratka JHS, ktorá znamená Jesus Hominum Salvator – Ježiš spasiteľ ľudí. Je to znak Spoločnosti Ježišovej, teda Rádu jezuitov, ktorého členom bol aj Ján Chryzostom Korec. Navyše, je tam kríž s trňovou korunou, zasadený do troch vrchov modrej farby, ktoré evokujú modré trojvršie slovenského štátneho znaku.

Biskup Korec svojím erbom prezradil veľa, nielen o vlastnom utrpení, ale aj o utrpení katolíckej cirkvi v období prenasledovania, ktoré u nás trvalo štyridsať rokov. Veľa prezrádzalo aj heslo „Ut unum sint“, teda „aby sme všetci jedno boli“, hoci to je ťažko dosiahnuteľné. Napriek tomu Korec vždy volal, prosil, vyzýval – veriacich i neveriacich –, aby sa zjednotili.

J. Ch. Korec vedel odpúšťať, aj keď na mnohé príkoria nemohol zabudnúť. Zaujímavým gestom bolo, keď krátko po udalostiach 17. novembra 1989 v sprievode vtedajšieho ministra vnútra Ladislava Pittnera navštívil bývalé Krajské riaditeľstvo Zboru národnej a štátnej bezpečnosti na ulici Februárového víťazstva v Bratislave, známe skôr pod názvom „Februárka“. Pred novembrovou revolúciou tu sídlilo Oddelenie pre boj s vnútorným nepriateľom, kde Korec býval častým „hostom“. Hlavnou činnosťou oddelenia boli pravidelné výsluchy najmä kresťanských aktivistov a odporcov komunistického režimu.

Iba hlboko veriaci človek má silu po všetkých peripetiách stretnúť sa s tými, ktorí mu neprávom ubližovali, sledovali ho a snovali proti nemu najhrozi-

vejšie plány. Ján Chryzostom Korec prišiel na Februárku nepriateľom podať ruku. Nevedno, či všetci, ktorí mu robili zle, prišli na stretnutie, pravdepodobne sa viacerí hanbili, ale je možné aj to, že tí najhorší medzi prvými prezliekli kabáty, čo bolo v tom čase bežné.

Na čo asi myslel „odtajnený“ biskup, keď kráčal hore schodmi a vchádzal do budovy, ktorá bola svedkom nepríjemných výsluchov? Bol to zaujímavý pohľad, lebo nebol oblečený v civilných šatách, ale v reverende olemovanej fialovou farbou s fialovým hodvábnym pásom.

Z uverejnených prác kardinála Korca teraz vieme, že po každom vypočúvaní na Februárke si urobil podrobný záznam, aby nezabudol, k čomu sa vyjadril. Po rokoch všetky záznamy vyšli v treťom diele knihy *Od barbárskej noci*, z ktorej sa čitatelia dozvedia, čo sa ho vyšetrovatelia pýtali a ako výsluchy prebiehali. Rokmi sa mu osvedčilo na všeobecné otázky odpovedať čo najobširnejšie. Korcov životopisec Marián Gavenda napísal, že „vedel, že políciu nepresvedčí ani jej nepovie nič nové“.⁹ Napriek tomu chcel vždy „jasne vyjadriť svoj postoj, názory a otvorený protest proti porušovaniu ľudských práv a náboženských slobôd“.¹⁰

Korec nikdy nerobil zo seba hrdinu ani martýra a pri vypočúvaniach sa držal statočne, neraz až vzdorovito. Časom prišiel na to, ako sa nedať zlákať peknými slovami, ale ani „vytočiť“ nepravdivými tvrdeniami, urážkami či vyhrážkami. Hoci všeličo vedel o psychológii svojich protivníkov, najmä o ich praktických, vždy ho niečo prekvapilo. Veľa o ňom vedeli, preto nemalo význam čokoľvek zapierať. Odpovedal zvyčajne pokojne, vyrovnane, čím eštebákov neraz privádzal priam do zúrivosti.

V septembri 1975 prišli súdruhovia z Februárky s návrhom či skôr s ponukou, aby vycestoval do zahraničia. Zrazu aká veľkorysosť, veď dovtedy mu bránili cestovať čo len do Maďarska... Našťastie ich zámer rýchlo odhalil – vycestovať mu dovoľia, ale domov do Československa ho viac nepustia. Pravda je, že odchodom by si bol polepšil, veď na Západe bol známy. Vyšetrovatelia ho presviedčali, že ako prenasledovaný biskup isto dostane slušnú diecézu a bude sa môcť venovať pastorácii, po ktorej stále túžil. Odmietol, radšej bude trpieť doma, pomáhať tajnej cirkvi a na stretnutiach veriacim vlievať nádej. Chcel byť súčasťou ich osudu a byť jedným z nich, hoci vedel, že ho doma nič dobré nečaká, iba ďalšie prenasledovanie, vypočúvanie, domové prehliadky.

V tom období ho najväčšmi ranilo, keď ho „zradili“ vlastní. Svätá stolica v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch minulého storočia začala vyjednávať s československou vládou. Nemala síce zlý úmysel, keď chcela dosiahnuť menovanie nových biskupov na biskupské stolce, ktoré boli dlhé roky neob-

sadené, ale pristúpila pritom na niektoré ústupky, okrem iných, že sa zriekne, presnejšie zakáže činnosť niektorým kňazom. Medzi nimi bol aj biskup Korec, ktorý nepovolene vysväcoval kňazov. Tajná cirkev, ale aj niektorí slovenskí hodnostári pôsobiaci vo Vatikáne¹¹ boli zásadne proti a s krokmi Svätej stolice nesúhlasili.

Korec tušil, koľko „bije“, a preto sa odmietol v Prahe stretnúť s arcibiskupom Luigim Poggim,¹² pracovníkom vaticánskej diplomacie.¹³ Neoficiálne sa totiž dozvedel od niektorých kňazov, členov poplatného združenia *Pacem in terris*, ktoré Korec neuznával, že Vatikán sa „zriekol“ okrem neho aj biskupov Petra Dubovského a Felixu Davidka. Zakázali im najmä tajne vysväcovať kňazov. Pre biskupa Korca to bol „väčší šok ako zatknutie, s ktorým vopred ráltal“.¹⁴

J. Ch. Korec neskôr napísal: „Prekvapilo ma, že po 25 rokoch som dostal takýto odkaz – bez predbežného osobného rozhovoru, bez poďakovania za mnohé veci, práce, námahy, obety a za celý duchovný pohyb na Slovensku, najmä medzi mladými kňazmi a veriacimi. Mrzelo ma, že im svedomie dovolilo alebo neinformovanosť umožnila zariadiť dôverný rozhovor s otcom Petrom Dubovským v medzinárodnom hoteli Alcron. Bolo mi jasné, že Štátna bezpečnosť vie o celom rozhovore všetko, a bolo mi jasné aj to, z akých prameňov sa šíria reči v združení *Pacem in terris*, že sa Vatikán ‚zrieka‘ tajných biskupov a celej podzemnej Cirkvi. Nepokladal som za rozumné ani to, že rozhovor mal byť ‚sub secreto‘, teda pod prísnyim tajomstvom, zatiaľ čo úradní štátni zástupcovia boli oboznámení o výsledkoch rozhovorov bez toho, že by ich nejaké cirkevné tajomstvo viazalo. A mrzela ma najmä okolnosť, že ma dávali do priamej súvislosti s kontroverzným Felixom Davidkom, s ktorým som nič nemal a s jeho spôsobmi som nikdy nesúhlasil.“¹⁵

O niekoľko dní neskôr¹⁶ navštívil Korca John Bukovský,¹⁷ pôvodom Slovák, ktorý bol jedným z vyjednávačov za Svätú stolicu. Zopakoval mu žiadosť, aby nikoho tajne nesvätil, čo je vraj v záujme ďalších dohôd Svätej stolice s československými úradmi. Na otázku, či je to suspenzia, neskorší arcibiskup odpovedal, že nie, Svätá stolica a Svätý Otec sa ho nezriekajú ani nemajú proti nemu nijaké výhrady.

Sklamanému Korcovi neostávalo nič iné, len sa podvoliť. Do denníka, ktorý si občas písal, si po stretnutí s diplomatom Bukovským poznamenal: „V týchto dňoch sa mnoho modlím. Isto viem, čo je poslušnosť! A nikdy sa nepostavím proti Svätej stolici a najmä proti vysloveným želaniam Svätého Otca! Ale sú dosť informovaní? A uvedomujú si, o čo u nás ide a ako to u nás bude pôsobiť? Bolo by nešťastím sklamať väčšinu kňazov, rehoľníkov i laikov a poškodiť

život viery u nás. Ak budem mať možnosť, pokúsim sa veci nezaujato, ale veľmi otvorene a pravdivo vysvetliť.“¹⁸

Neskôr napísal podrobnú správu o situácii v katolíckej cirkvi v Československu, predovšetkým na Slovensku, ktorá sa dostala na Západ a čítali ju aj vo Vatikáne. Po dvoch rokoch Svätá stolica zrušila Korcovi zákaz tajného svätenia kňazov. Bolo to v období najväčšieho útlaku podzemnej cirkvi v Československu. Biskup Korec celkovo tajne vysvätil vyše 120 kňazov a jedného biskupa – Dominika Kaľatu. Svätiteľ ho v čase, keď zatkli viacerých jezuitov a niekto pri výsluchu prezradil, že Korec je tajným biskupom a svätiteľ kňazov. Dalo sa čakať, že ho zaistia, preto musel konať veľmi rýchlo, aby sa zachovala kontinuita tajných biskupov. Po rokoch na to spomínal: „Podľa inštrukcií z Ríma som sa mal ako tajný biskup postarať o svojho nástupcu. Mal som to urobiť po porade s jezuitským provinciálom. Keďže toho už uväznili, radil som sa s p. Emilom Krapkom, ktorému som veľmi dôveroval. Veľký výber som nemal ani v poradcovi, ani v kandidátovi. Páter Krapka ponuku na vysvätenie za biskupa pokorne, ale rozhodne odmietol. Rozhodol som sa osloviť jezuitu Dominika Kaľatu. Keďže žil v Košiciach, museli sme sa stretnúť v Bratislave. Predložil som mu svoj návrh, povedal som mu o všetkých úpravách Ríma v tejto veci a 9. septembra 1955 som ho tajne vysvätil za biskupa. Samozrejme, aj s presnými inštrukciami, čo má a čo nemá robiť, aby sa neprezradil, a ako má v prípade potreby vysvätiť nástupcu, a to zo Spoločnosti Ježišovej.“¹⁹

Kaľatu poznal Korec ešte z čias noviciátu v Ružomberku. Ten neskôr pokračoval v štúdiu v Děčíne, kde ho zastihla noc z 13. na 14. apríla 1950, keď komunisti zlikvidovali všetky mužské kláštory v Čechách a na Slovensku. Ocitol sa v internačnom tábore v Bohosudove, potom bol vyše troch rokov vojakom slúžiacim u „pétepákov“. Za kňaza bol vysvätený tajne v roku 1951.²⁰

Na stretnutí s kardinálom Korcom v Nitre som sa ho spýtal aj na priebeh svätenia kňazov, ak to nie je tajomstvo. S úsmevom mi povedal: „Dnes (25. júla 2011 – pozn. aut.) to už nie je žiadne tajomstvo, kedysi to bolo úplne iné, najmä riskantné... Novokňaz o vysviacke mohol povedať len svojmu predstavenému a spovedníkovi, ani rodičia to nesmeli vedieť. Svätiteľ som na základe odporúčania nadriadených a ľudí, ktorým som maximálne dôveroval. Pritom po svojom tajnom vysvätení za biskupa som požiadal predstavených, že chcem byť tri roky skrytou zálohou, sledovať situáciu, učiť sa a takto byť nápomocný. Aktívne som nechcel vystupovať, veď som mal len 27 rokov a bol som neskúsený. Ani nie po pol roku som dostal od pátra Marka, zástupcu jezuitského provinciála, odporúčanie, aby z mojich rúk prijalo kňazskú vysviacku niekoľko mladých saleziánov. O nejaký čas prišli s odporúčaním verbisti, dominikáni, kapucíni.

Išlo o mladých chlapcov, ktorí po barbarskej noci v apríli 1950 boli v podobnej situácii, ako som bol ja. Nechcem hovoriť, že svätenie bolo veľmi riskantné, veď v čase mojich prvých vysviacok padali vysoké tresty za omnoho menšie ‚prehrešky‘ voči štátu. Každý deň sme čítali v novinách, koho odsúdili za velezradu na pätnásť, dvadsať rokov. Aj ja som žil v očakávaní, že každú chvíľu prídu po mňa. Nestalo sa, Najvyšší držal nado mnou ochrannú ruku... Keď dnes sledujem, ako sa v plnej paráde vysväcujú noví kňazi, ľúto mi je, v akých podmienkach som svätiteľ ja. Všetko muselo byť v najväčšom utajení, pretože aj steny mali uši a oči... Namiesto organu a vyzváňania zvonov hrala hudba z tranzistora. Na sebe sme nemali slávnostné rúcha ani pred sebou krásne kalichy. Zvyčajne sme stáli v košeliach s vyhrnutými rukávmi. Odrecitoval som predpísané texty, vyriekol modlitby a urobil všetky liturgické úkony. Tak veľmi by som bol doprial chlapcom radosť s najbližšími, najmä s rodičmi v kruhu farníkov a ďalších priateľov. Ale nedalo sa, doba bola ťažká, priam krutá. Viem si predstaviť, ako bolo chlapcom ťažko, keď o vysvätení nikto z rodiny nesmel vedieť.“²¹

V ďalšom období svätiteľ Korec tých, čo kňazskú či rehoľnú formáciu absolvovali tajne. Pritom v rozhovore priznal, že „nie všetci sa vydarili a boli prínosom, no väčšinou to boli dobrí kňazi, aj keď v širokej verejnosti neznámi“.²² S mnohými z nich mal pekný vzťah až do svojej smrti. S viacerými sa stretol v kňazskom rúchu či v reverende až po zmene politickej situácie, keď sa mohli verejne priznať, že sú kňazmi. Pre obe strany to bolo dojemné.

Pristavme sa pri udalostiach, keď sa Ján Chryzostom Korec stal tajným kňazom a neskoršie tajným biskupom.

Po barbarskej noci²³ vystriedal viacero zamestnaní. Na návrh Pavla Hnilicu ho za kňaza tajne vysvätil rožňavský biskup Róbert Pobožný, keď mal za sebou šesť rokov štúdia a potrebný vek. Vysviacka sa uskutočnila 1. októbra 1950 v rožňavskej nemocnici, kde biskupa Pobožného pozvali akože na kontrolu, lebo vo svojej rezidencii bol neustále sledovaný štátnym zmocnencom. Korca a ďalších dvoch rehoľníkov v civile (Pavla Horského a Alojza Voleka) tajne vysvätil za kňazov v nemocničnej kaplnke.

Korec vtedy pracoval ako účtovník v nitrianskej Mototechne, ale onedlho ho predstavení zavolali do Bratislavy pomáhať mladým jezuitom, ktorí po zrušení reholí chceli študovať na vysokých školách. Mal im vytvoriť čo najlepšie podmienky, pomôcť zohnať ubytovanie a zabezpečiť stravu. Vtedy už bol Hnilica päť mesiacov tajným biskupom, aj jeho nelegálne v Rožňave vysvätil Róbert Pobožný.

Pripravoval sa súd s riadnymi biskupmi Jánom Vojsaššákom, Michalom Buzalkom a Pavlom Gojdičom. Keď na tajného biskupa Hnilicu bol vydaný

zatykač, musel utiecť do zahraničia a pred odchodom narýchlo vysvätil za biskupa mladučkého Korca. Po rokoch si Korec na to spomínal: „Moja tajná vysviacka za biskupa sa uskutočnila v noci 24. augusta 1951, a to v podnájme u pani Haťapkovej na Turčianskej ulici. Bola to solídna pani, ktorá bývala so synom Kamilom. Jej manžel z redakcie Národných novín bol uväznený a syn musel narukovať do prezenčnej služby. Vysviacka prebehla v mojej izbe s patričnými modlitbami a úkonmi podľa liturgickej knihy Pontificale Romanum. Svedkom bol jezuita Karol Ďurček, ktorý vedel o všetkom. Ráno som išiel do Tatrachemy ako robotník. Pravda, s vedomím, že dvoch biskupov odsúdili na doživotie a 74-ročného Vojtaššáka na 24 rokov. Desiatky kňazov putovalo do väzenia a na obzore sa už črtali sudy, rozsudky smrti a popravy, dokonca s členmi strany KSČ – tajomníkom Rudolfom Slánskym a ministrom zahraničia Clementisom. Cestou do práce i potom som sa preto viac modlil ako predtým.“²⁴

V čase vysviacky býval Ján Korec v podnájme u pani Haťapkovej,²⁵ matky neskoršie známeho a uznávaného cyklistického trénera Kamila Haťapku. Otec rodiny bol zatvorený, pracoval v jáchymovských baniach, a keďže sa im nežilo ľahko, jednu izbu prenajímali. Kamil Haťapka si dobre pamätá na obdobie, keď u nich býval Ján Korec: „... raz, keď sme nemali izbu obsadenú, zastavil sa u nás mladý sympatický pán so žiadosťou o ubytovanie. Predstavil sa ako Korec, bol robotníkom v Tatracheme. A tak sme nemali dôvod neubytovať ho. Bolo vidieť, že nepochádza z robotníckych kruhov, lebo už iba jeho vyjadrovanie, ale aj celý jeho výzor skôr pripomínal študenta alebo úradníka. Pravda, my s mamou sme ani len netušili, akú osobnosť nám osud poslal do cesty. Bolo vidieť, že je to človek sčítaný, pritom bol veľmi skromný a správval sa príjemne. Mama si ho veľmi pochvaľovala jednak pre nevtieravú povahu, ale najmä preto, lebo po sebe udržiaval čistotu.“²⁶

O Korcovej vysviacke sa svätiaci biskup Pavol Hnilica neskôr vyjadril: „V tom nočnom tichu a samote to bola vari najjednoduchšia biskupská vysviacka v dejinách Cirkvi.“²⁷

Pre jemného a citlivého Korca bola práca v chemickom družstve Tatrachema ťažká a neraz nad jeho sily, najmä keď musel dvíhať 150-kilogramové debny a vytláčať na korbu auta 200-litrové sudy benzínu, oleja či iných nebezpečných horľavín. Inú možnosť však nemal, lebo z niečoho musel žiť. Pred Tatrachemou bol krátko zamestnaný v bratislavskom Priemstave, kde robil úradníka. Vtedy sa mu nevodilo zle, bol v teple a aj prácu mal príjemnú, ale dlho tam nevydržal. Odišiel na vlastnú žiadosť, lebo ho lanárili do komunistickej strany. Radšej dal výpoveď, aby nemusel klamať, prečo sa nechce stať komunistom.

Ťažká práca v Tatracheme a vyčerpávajúca duchovná služba po pracovnom čase urobili svoje. Ozvalo sa mu srdce, lekári zistili, že má nedovieravosť dvoj-
cípej chlopne. Musel zmeniť robotu. Prostredníctvom známeho sa mu podari-
lo zamestnať v Ústave hygieny práce a chorôb z povolania, kde robil laboranta.
Keďže dobre ovládal niekoľko jazykov, stal sa neskôr knihovníkom. Idylka však
dlho netrvala. Polícia na jeseň 1955 zaistila väčšiu skupinu jezuitov a niekto
prezradil, že Korec je tajný biskup a robí tajné vysviacky. Okamžite ho prepus-
tili, dlho si nevedel nájsť zamestnanie, a ak sa mu náhodou nejaké črtalo, keď
zistili, o koho ide, prestali mať záujem.

Jedno z pracovísk uprostred bagroviska na Zlatých pieskoch v Bratislave
patrilo podniku Prefa Velké Leváre. Tam prejavili oňho záujem, ale len ako
o nočného vrátnika pracujúceho aj soboty a nedele dvanásť hodín denne, na-
vyššie musel za každého počasia pravidelne chodiť na obchôdzky. Jeho „stráž-
covia“ dobre vedeli, čo je to za prácu... „Celý život som mal obrátený naruby.
Okolo pol siedmej ráno som prichádzal domov, odslúžil som svätú omšu, po-
tom som si ľahol. Okolo obeda som vstal po prerušovanom spánku, o čo sa po-
starali deti na ulici pred domom. Krátko potom som si niečo zajedol, pomod-
lil som sa a pomaly bolo treba znova pomýšľať na cestu do roboty, ktorá bola
dosť ďaleko za mestom.“²⁸

Nestažoval sa, aj túto prácu bral ako ďalšiu skúšku života. Rovnaká bola
práca v Dimitrovke, ako sa hovorilo Chemickým závodom Juraja Dimitrova.
„Stretávam tu nových ľudí, hala, v ktorej pracujem, je veľká bezmála ako futba-
lové ihrisko. Je tu okolo sto veľkých spriadacích strojov na rôzne druhy vlákna.
Spočiatku chodím s takzvanou dekalamitkou a mastím stroje – každý na 30 až
40 miestach. Mladí sú trochu zvláštni. Niektorí z nich sú ľahkomyselní. Nieke-
dy akoby mali všetko v mysli a vo svedomí pomotané. Ich morálne náhľady sú
niekedy priam divé. I tu sa stretávam s podsvetím. Dávam si to všetko dohro-
mady – aké rozličné sú cesty ľudí a ich životy.“²⁹

Jedného dňa (21. januára 1960) mu urobili domovú prehliadku, prehádza-
li izbu a zobrali všetko podozrivé. Autami ho sledovali celou cestou do práce
a z práce, zaujímalo ich, s kým sa na ulici stretá, rozpráva.

O tri mesiace (11. marca 1960) ho zaistili, eštabáci si ho najprv zavolali
v Dimitrovke na vrátnicu a na parkovisku ho strčili do šesťstotrinástky, ktorá
smerovala na Februárku. Krátko predtým zaistili niekoľko spolubratov jezui-
tov a jeho najlepšieho priateľa Karola Ďurčeka. Ešteže krátko predtým navštívil
rodičov v Bošanoch, akoby cítil, že sa musí s nimi rozlúčiť. Ktovie, čo prinesú
nasledujúce dni a či sa vôbec dožijú nasledujúcich rokov...

Ani na samotke počas vyšetrovacej väzby nezúfal a psychické týranie zná-

šal statočne. „Nie je mi dlhý čas, to nemôžem povedať. Okrem modlitby som si začal postupne preberať dejiny. Potom lovím v pamäti poznatky z prírodných vied, najmä z biológie, ktorou som sa mnoho zaoberal. Vraciam sa k filozofii a opakujem si ju. Vraciam sa k teológii a tým si vyplňam čas i v nasledujúcich dňoch, takže deň mám podelený. Ráno meditácia, recitovanie svätej omše, ktorú viem naspamäť, potom si v duchu chvíľu spievam. Ten spev mi pomáha. Dal som si polhodinu chrámových piesní a vyspieval som mnohé z nich – *Tu skrúsení v prach padáme, Hostiu vitajme* atď. Pravda, nie nahlas, iba v duchu... To mi pomáhalo v prvých dňoch nahrádzať meditáciu a neskôr ma to veľmi upokojovalo. Potom som si dal polhodinu dejín, potom znova polhodinku prírodných vied. Medzitým som sa pomodlil ruženec, desať-dvadsať minút som si spieval hrst ľudových piesní, zas iba v duchu. Takto som si vyplňal všetok čas dňa...“³⁰

Hlavné súdne pojednávanie³¹ bolo tajné, ale každý obžalovaný mohol mať v súdnej miestnosti jedného príbuzného. Korec sa rozhodol pre matku. „Najťažšie bolo pre mňa,“ povedal mi, „pozrieť sa jej do ubolenej tváre. Mnohému nerozumela, ale mimoriadne so mnou súcitila a verila mi. To bolo pre mňa veľmi dôležité, veď ostatné bola fraška. Na konci som sa dozvedel, že som v mene republiky spáchal trestný čin velezrady podľa § 78 ods. 2 písm. a) Trestného zákona, za čo som bol odsúdený na 12 rokov odňatia slobody. Pohľadom a smutným úsmevom som sa rozlúčil s matkou, ktorá mi bola najdrahším človekom na svete.“³²

Na dlhé roky sa mu novým domovom stala valdická väznica, okrem krátkych pobytov na Pankáci, v Bratislave a v Ruzyni. Prežil tam osem rokov a o všetkom podrobne rozpovedal v knihe *Od barbarskej noci*. Vo väzení sa stretol s kadekým, bol napríklad spoluväzňom biskupa Jána Vojtašáka, kňaza a kulturologa Ladislava Hanusa, exponentov slovenského štátu Tida Gašpara, Alexandra Macha a mnohých ďalších. Na otázku talianskeho novinára Andreu Torielliho z milánskeho denníka *Il Giornale*, čo mu vo väzení spôsobovalo najväčšie utrpenie, povedal: „To bol celý komplex trápení. Bol som spolu s 200 uväznenými kňazmi zamknutý stále pod kľúčom, za zamrežovaným vysokým oblokom, bez kníh, bez oltára, bez svätej omše, pozbavený ľudských práv, dennodenne medzi zlodejmi, vrahmi, homosexuálmi, nenávidený väzenskými dozorcami, ktorí pokladali kňazov za horších než vrahov. Ateistická komunistická nenávisť nás ponižovala na každom kroku od rána do večera, mesiac čo mesiac, rok čo rok. Dvíhala nás však modlitba a vzájomná kňazská láska, čo pociťovali aj ostatní väzni.“³³

Prepustili ho 20. apríla 1968. Na tento deň nikdy nezabudol: „S kufrikom

v ruke vychádzam z väzenia vo Valdiciach pri Jičíně... Som na slobode! Nie je na mňa namierený nijaký automat, nijaký príslušník v uniforme ma nevedie, nijaký strážny pes ma nesprevádza! Po ôsmich rokoch kráčam po ulici ako slobodný človek... Z odstupe sa dívam na veľkú budovu valdickej väznice... Áno, oni sú tam... Moji priatelia... A robia všetko na povel... Pod tvoju ochranu sa utiekame, svätá Božia Rodička! Kráčam s podivnými pocitmi v hrudi. Idem v ústrety novému životu. A predsa to bude len rozvíjanie toho istého života, ktorý som začal v roku 1939, v ktorom som pokračoval v roku 1950 a ktorý som istým spôsobom rozvíjal od 11. marca 1960. Kráčam a vzdaľujem sa od miesta smútku... Potichu ďakujem Bohu a prosím ho. Jedno mi je stále jasné – život, aj nový život, musí vyrastať zvnútra. Zvnútra a zhora. Z duše človeka a z Ducha Božieho...³⁴

Obrodný proces, známy ako Pražská jar, bolo cítiť na každom kroku. Blýskalo sa na lepšie časy. Pre katolícku cirkev bola zlomovým momentom púť do Velehradu 14. mája 1968. Slávnostnú svätú omšu celebrovalo trinásť biskupov – oficiálnych i tajných, všetci boli oblečení v slávnostných rúchach – a Korec bol medzi nimi. Zvláštne bolo preňho mať ornát s veľkým krížom na hrudi.

Veľmi skoro sa však prihlásila daň za neľudské podmienky a zlú životosprávu. Lekári mu krátko po návrate z väzenia diagnostikovali tuberkulózu a vyše roka pobudol v zdravotníckych zariadeniach v Podunajských Biskupiciach a v Štôle vo Vysokých Tatrách. Rehabilitovaný bol až 24. júna 1969 a o štyri dni cestoval do Vatikánu na stretnutie s pápežom Pavlom VI. Bola to jeho celkom prvá cesta do zahraničia.

So Svätým Otcom sa stretol na súkromnej audiencii 8. júla 1969, čo bol jeho najsilnejší zážitok v živote. Spomínal si naň: „Pavol VI. bol neobyčajne dobrotivý. Hovorili sme asi dvadsať minút. Hovoril som mu o našom živote. Povedal som niečo i z väzenia... Myslím, že Svätý Otec bol dojatý...“³⁵

Zrazu sa stalo niečo, s čím Korec absolútne nerátal. Pápež ho v prítomnosti Pavla Hnilicu pozval k stolu, na ktorom boli pre neho pripravené dary. Najprv otvoril škatuľku a navliekol mu na prst zlatý biskupský prsteň, potom mu cez hlavu prevliekol zlatú retiazku s veľkým biskupským krížom. Podaroval mu aj dve mitry a kufrík s biskupskou palicou, ktoré používal ako milánsky biskup. Väčšiu duchovnú satisfakciu ani nemohol dostať, bolo to gesto nad všetky gestá. Postoj Pavla VI. veriaci doma vnímali ako úctu celej krajine, najmä Slovensku, kde katolícka cirkev, vrátane tajnej, mala v porovnaní s Českom silnejšie zázemie.

Škoda, že nasledujúce normalizačné roky schladili v Československu všetky nádeje, Korca však nezlomili, naopak, ešte väčšmi ho zmobilizovali, aj keď

nebol najmladší a ohlasovali sa choroby. Všetko sa dostávalo do starých koľají. „I ja som sa znova ocitol v situácii ako predtým. Nemohol som ani slúžiť tichú bohoslužbu liturgie v nijakom kostole. Sledovaný som bol veľmi ostro... Vyravňaval som sa však so všetkým v modlitbách v presvedčení, že Boh je silnejší ako polícia a zlé režimy. Život mi dal potom za pravdu.“³⁶

Ako jeden z mála reagoval skoro na všetky nepráva, ktoré sa dostávali katolíckej cirkvi, ale aj jednotlivcom, vrátane neho samotného. A neboli to hocijaké sťažnosti, čo pravidelne písal čelným predstaviteľom vlády a strany. Zvyčajne išlo o niekoľkostranové listy, ktoré neskôr publikoval v samizdatoch alebo sa časti z nich čítali v rádiu Slobodná Európa.³⁷

Prvý rozsiahly list napísal po prepustení z valdickej väznice a adresoval ho Slovenskej národnej rade. Známy je aj obširny list, ktorý v roku 1980 poslal Predsedníctvu Federálneho zhromaždenia a zároveň na vedomie Generálnej prokuratúry a federálnemu ministerstvu vnútra. Dva roky nato sťažnosť prezidentovi republiky Gustávovi Husákovi a v roku 1983 redakcii Smena. Do redakcie Rudého práva poslal v roku 1987 dvadsaťpäťstranový list. Písomne reagoval aj na zásah polície proti pokojnej manifestácii 25. marca 1988, ktorá vošla do dejín ako Bratislavský Veľký piatok. Okamžite napísal predsedovi slovenskej vlády Petrovi Colotkovi a prezidentovi republiky Gustávovi Husákovi. Svoje stanovisko rozposlal aj do redakcie Katolíckych novín a Mladých rozletov. Po odvysielaní televízneho seriálu *Križ v osídlach moci* adresoval Československej televízii list, ktorý mal šesťdesiattri strán.

Nemožno sa čudovať, že Korec bol neustále sledovaný, v roku 1982 sa mu polícia vlámala do bytu, čo sa zopakovalo aj začiatkom roku 1989. Horšie bolo, že mu dva razy na aute narezali pneumatiky, dva razy povolili skrutky na kolesách, raz uvoľnili skrutky na náprave pod autom a inokedy narezali brzdovú hadičku.

Keď mal v pláne ísť 15. septembra 1988 na púť do Šaštína, násilne ho chceli odviezť. Svedkom bol František Mikloško, ktorý v rozhovorovej knihe s Jánom Štrasserom spomína: „Jano Čarnogurský mal prísť po nás autom, čakali sme neďaleko Korcovho bytu, namiesto Čarnogurského však prišlo auto s eštabákmi. Oni: ‚Pán Korec, nastúpte si, pôjdete s nami!‘ A on: ‚Nepôjdem.‘ Oni: ‚Ako to, že nepôjdete?‘ On: ‚Nepôjdem, lebo idem na púť do Šaštína a vy nemáte dôvod ma zatknúť.‘ Oni ho opäť vyzvali, on opäť odmietol nastúpiť, tak sa naňho dvaja vrhli, chceli ho násilím vtlačiť do auta. No on sa zaprel, nevedeli s ním pohnúť. Korec mal pri sebe termosku s čiernou kávou, pri tom zápase sa termoska rozbila a horúca káva obarila ich aj jeho. Nezabudnem na to, čo im povedal: ‚Teraz ste narazili.‘ A ani ho nevzali, šiel domov.“³⁸

J. Ch. Korec na inom mieste dodáva: „Natrhli mi aj oblek. Ja som sa prudko strhol, ale som nepopustil. A vtom prestali. A nevedeli, čo ďalej. Zapálili si nervózne cigarety... Podrobnú správu som napísal na druhý deň. Poslal som ju prezidentovi, uverejnili ju samizdatové časopisy, vysielal ju Hlas Ameriky i Vatikánsky rozhlas.“³⁹

Eštebáci s policajtni naložili do auta Františka Mikloška. Odviezli ho o niekoľko ulíc ďalej a vyhodili na chodník. Hneď sa ponáhal za Jánom Čarnogurským, všetko spísali a správu zatelefonovali do Slobodnej Európy, ktorá večer odvysielala, že „Korec mal ísť na púť, no neprišiel, lebo ho napadli eštebáci“.⁴⁰

V tom čase už tajného biskupa registrovalo veľa ľudí a ne jeden ho navštívil uňho doma v petržalskom byte na Vilovej ulici 17. Často k nemu chodil aj František Mikloško, ktorý sa stal jeho blízkym spolupracovníkom. V spomínanej rozhovorovej knihe o Korcovi hovorí: „Vlado Jukl mu zohnal malý dvojizbový byt. Býval tam s ním inžinier Ján Michal, tajný jezuita, varil mu. Biskup Korec vstával o pol piatej, doma odslúžil svätú omšu, šiel do práce, poobede sa vrátil, chvíľu si pospal a potom až do noci prijímal návštevy: tajných kňazov, laikov, tajné rehoľníčky, študentov. Nosili mu správy z celého Slovenska, chodili si k nemu po povzbudenie, vyspovedať sa, riešiť záležitosti cirkevné aj osobné... Stáli v rade a čakali, kedy sa im bude môcť chvíľu venovať. Porozprával sa s každým. Hovorilo sa potichu, pri pustenom rádiu, lebo byt bol odpočúvaný. Biskup Korec bol pre nás Archimedov pevný bod.“⁴¹

Ako na Korcov byt a stretnutia v ňom spomínajú ostatní?

Magdaléna Šulkovská:⁴² „Po malom blúdení ulicami, lebo som sa v Petržalke nevyznala, sme dom našli. Neobzerali sme sa, aby sme neboli podozrivé, lebo podľa informácií kamera na blízkom strome celý deň aj noc robila záznamy. Privítal nás majiteľ bytu úklonom hlavy a tichým podaním ruky... Potom som prekročila 2-3 kopy kníh na zemi, dostala som sa k stoličke. Otec biskup mi dal do ruky a k ústam papierovú trúbu, on si ju priložil k uchu. Pri stálej tichej hudbe z rádia sme pohovorili, čo bolo potrebné.“⁴³

Ján Zsidó:⁴⁴ „Pán biskup ma prijal veľmi milo. Stále bola pustená hudba z rádia. Povedal, že je to preto, aby sme rušili odpočúvanie... Ak som bol u neho práve večer o pol ôsmej, vždy sme si pozreli správy viedenskej televízie. Chcel vedieť pravdu o svete... Bolo cítiť, keď som bol u neho, že ja som preňho ten najdôležitejší človek. Každého prijímal s veľkou úctou a pochopením. Z jeho rád bolo cítiť, že radí to, čo aj sám žije, praktizuje. Pri jednom rozhovore človek dostal od neho toľko, ako keby si prečítal celú duchovnú knihu. Mnohokrát hovoril príklad z vlastného života, aby ma povzbudil, posmelil.“⁴⁵

František Rábek:⁴⁶ „V určitú hodinu som čo najnenápadnejšie vošiel do paneláka, zazvonil, dvere sa ticho otvorili tak, že zvonka nebolo vidieť toho, kto ich otváral. Až keď som vošiel, usmieval sa na mňa asi šesťdesiatročný muž v sivom obleku a v modrej košeli. Priateľsky podal ruku a voviedol ma do malej izby, v ktorej prijímal návštevy. Jeho dobrá a veľkodušná švagriná, pani ‚Marienka‘ nezabudla ponúknuť nejaký dobrý koláč a začal sa rozhovor. Porozprával som o svojom živote a práci za uplynulý mesiac, opýtal som sa na riešenia, ale ‚Otec Ján‘ mi porozprával aj o živote Cirkvi na Slovensku, o tom, ako bol zasa predvolaný na Februárku na vypočúvanie, alebo ako mu chcela tajná polícia vzniknúť do bytu, či o tom, ako ho násilím vtiahli do auta, keď chcel ísť na ‚sviečkovú manifestáciu‘... Zásoboval ma duchovnou literatúrou, povzbudzoval v nádeji a verejnej službe. Spravidla som ho požiadal aj o svätú spoveď.“⁴⁷

V paneláku na Vilovej ulici v Bratislave býval J. Ch. Korec celých dvadsať rokov. V ďalšej rozhovorovej knihe Sergeja Chelemendika spomína: „Môj denný život bol jednoduchý. Vstával som o piatej hodine ráno. Po ranných modlitbách som šiel na bicykli do zamestnania. Okolo tretej hodiny som sa z práce vrátil. Celé roky som nechodil nikam na obedy, lebo tam, kde som pracoval, nebolo ani kuchyne, ani jedálne. A tak som si do práce priniesol nejaký chlieb, syr, niekedy kúsok salámy a okolo desiatej som si trochu zajedol – to boli moje raňajky, desiata i obed. Mne to úplne stačilo. Trvalo to celé roky. Jedlu som vôbec venoval veľmi málo času. Po príchode z roboty som si trochu zdriemol a po štvrtej hodine mi už prichádzali návštevy. Každý deň tri-štyri aj viac. Boli to mladí ľudia, ktorí viedli hnutie detí, mládeže, vysokoškolákov alebo pracovali medzi rodinami. Tu som pokračoval vo svätení tajných kňazov, a to tak, že ani môj domáci o tom nevedel. Mal som aj voľnejšie dni, a tie som využil na štúdium a na písanie kníh. Hlavne v Petržalke som napísal najviac zo sedemdesiat rukopisov. Kópie roznášali návštevníci do všetkých kútov Slovenska. Večer som ešte pracoval, študoval a písal približne do desiatej hodiny. Môj deň sa končil tak, ako sa začínal – modlitbou.“⁴⁸

Obdivuhodná je spisovateľská tvorba Jána Chryzostoma Korca, napísal stovku kníh, a nie sú to hocijaké diela. Mimoriadnu hodnotu majú najmä životopisné diela, ale aj knihy s náboženskou tematikou. Pri návšteve Vatikánu v roku 1969 ho na napísanie toho, čo prežil vo väzení, nabádal Pavol VI. Upozornil ho na to aj nitriansky biskup Eduard Nécsey, ktorý mu tlmočil, ako napísal v knihe *Od barbárskej noci*, „prosbu z Ríma, aby sme zaznamenali – aj ja aby som zaznamenal – podstatné veci, ktoré sme prežili, aby sa to uchovalo pre budúcnosť“.⁴⁹

Spravil dobre, keď poslúchol, veď k písaniu ho to ťahalo už v školských lavi-

ciach. Prvé články vytvoril ako štrnásťročný do časopisu Hlasy, ktoré v Bošanoch vydával kaplán Jozef Vrablec. Rozsiahlejšie sa literárne prejavil počas štúdia u jezuitov v Ružomberku a neskôr, keď mal ročnú praktickú formáciu, tzv. magisterku, a dostal sa do redakcie jezuitských časopisov v Trnave. Tam sa zoznámil s pátrom Jánom Popluhárom, ktorý ho v písaní takisto povzbudzoval. Prišla však povestná barbarská noc, a bolo po všetkých plánoch a nádejach, ktoré páter vkladal do perspektívneho Korca. Našťastie nerezignoval, ako ani nikdy potom. Na svoje literárne začiatky spomína: „Ťažko si dnes najmä mladí predstavia, v akej situácii som sa nachádzal po roku 1951, keď som začal písať prvé stránky niektorých svojich kníh. Zavčas rána som šiel tvrdo robiť, po návrate zo zamestnania som si bez pravidelného jedla hodinku oddýchol a začal som pracovať. Niekoľko rokov na Zvolenskej (ulica v Bratislave – pozn. J. L.) to bolo v malej miestnosti, kedysi izba pre služobnú, kde som mal pri malom stolíku knižničku, do ktorej sa zmestilo asi dvadsať kníh. Myšlienky, napríklad na druhý cyklus exercícií, som si písal na lístky. Čítal som k tomu niekoľko nemeckých a francúzskych kníh. To všetko mi pri bytovej prehliadke 21. januára zhabali. Za tými lístkami som banoval najviac.“⁵⁰

Literárne sa Korec rozbíhal počas liečenia tuberkulózy v Podunajských Biskupiciach a Štôle, ale pokojnejšie prostredie na štúdium a tvorbu našiel až v byte na Vilovej ulici v bratislavskej Petržalke. Na lístkoch mal výpisky, o ktoré sa vždy bál, že mu ich pri domovej prehliadke objavia a zhabú. Preto viac ako tridsať-štyridsať lístkov doma nikdy nemal. Spracovaný materiál neskôr nahrával na magnetofónovú pásku, ktorú mu blízki spolupracovníci prepisovali na písacích strojoch, vďaka čomu sa zachovali všetky jeho rukopisy. Veľkú službu mu robila Ing. Emília Turčíková, o ktorej povedal: „Bola bystrá, vedela po francúzsky, a tak dokázala vylúštiť aj nejaké to cudzie slovo či osobné meno. Na každej prepísanej strane nechávala dolnú štvrtinu voľnú na moje opravy, úpravy a doplnky. Za niekoľko rokov napísala tisíce strán mojich rukopisov. Bez jej obetavosti si neviem predstaviť Knižnicu viery. Opravený rukopis som dával druhej dobrej duši, profesorke hudby Eliške Grežďovej, ktorá odpisovala rukopisy už načisto, najprv desať, neskôr päť exemplárov, ostatné som už dával rozmnožovať xeroxom. Hotové rukopisy potom putovali na celé Slovensko a postupne pribúdali ďalšie kópie. Takto vyzerala technická stránka môjho písania... Moje rukopisy v lístkoch predstavujú slušný počet kilogramov.“⁵¹

Samizdaty sa rôznymi kanálmi dostali aj do zahraničia a viacero Korcových kníh vyšlo ešte pred 17. novembrom 1989 v Taliansku, Kanade, Poľsku a Rakúsku. Neboli podpísané jeho menom, ale vyšli pod rôznymi skratkami. V Československu začali slobodne vychádzať až začiatkom roku 1990. Nieкто-

ré z nich dodnes patria k čitateľsky žiadaným, na ich margo kardinál Korec povedal: „Ludia čítajú moje knihy. Napísal mi jeden človek, kdesi tu od Zlatých Moraviec, že si kúpil moju knižku *Rok nad evanjeliom* a že ju považuje za ‚zlatú‘. Každú stránku si číta aj trikrát. A potom ešte napísal: ‚S touto knižkou chcem byť aj pochovaný.‘“⁵²

Jednou z kníh bol nadšený aj Svätý Otec. Kardinál Korec redaktorke Slovenského rozhlasu Lube Šajdovej povedal: „Ján Pavol II. čítal prvý diel mojej knihy *Od barbarskej noci* v talianskom preklade, ale potom sa mu dostal do rúk poľský preklad, a tak si celú knihu prečítal v poľštine. V liste mi napísal, že si knihu prečítal v rodnom jazyku a že je to predsa len iné ako čítať v taliančine. Ďakoval mi, že kniha vznikla, a cítil sa povzbudený aj spôsobom, akým som ju napísal. Bez vášne, bez nenávisťi, a aj bez veľkej usmrkanosti...“⁵³

Ján Pavol II. mal v úcte Jána Chryzostoma Korca, o ktorom pri návšteve Nitry v roku 1995 povedal: „Kardinál Korec, toto meno veľa hovorí. Veľa hovorí vám na Slovensku, v Čechách i na Morave, v Európe, v Cirkvi i na celom svete. Chcem dnes poďakovať Pánu Bohu za svedectvo, veľké svedectvo viery, ktoré nám všetkým dal Ján Chryzostom Korec...“⁵⁴

Výrečnej je aj list Svätého Otca, ktorý poslal kardinálovi Korcovi 13. septembra 2000. „Veľmi si vážime prejavy Tvojho duchovného života, Tvojho teologického vzdelania, Tvojich ľudských a pastorálnych darov, Tvoju lásku ku kňazom i veriacim laikom, ktorí Ti boli zverení. Tešíme sa aj z mnohých kníh, ktoré si napísal a ktoré vydávajú žiarivé svedectvo o veľmi ťažkom položení rodákov, Kristových učeníkov. Podobne radi si pripomíname vynikajúce úsilie, ktoré vynakladáš pre Rímsku kúriu a pre Biskupskú konferenciu Slovenska. Nezbúdame ani na duchovné cvičenia, ktoré si dával nám i spolupracovníkom Vatikánskej kúrie a ktorými si poukazoval na príklad evanjeliovkej lásky na jasné svedectvo kresťanského povolania.“⁵⁵

Ján Chryzostom Korec je veľkou osobnosťou Slovenska. Pre mňa bolo nemiernym zážitkom a zároveň obohatením, že som ho osobne poznal a mal som príležitosť viac ráz sa s ním dlhšie rozprávať. Dnes, keď už nie je medzi nami, mám dvojnásobnú radosť a je mi ťou, že som mu mohol v roku 2005 odovzdať prestížnu Cenu Pavla Straussa za trvalý prínos do oblasti kultúry a umenia. Kardinál Korec ju dostal ako prvý, v ďalších rokoch sa laureátmi ceny stali napríklad básnik Milan Rúfus, operný spevák Peter Dvorský, husľový virtuóz Peter Michalica, zakladateľ Lúčnice Štefan Nosál, speváčka ľudových piesní Darina Laščiaková, režisér Jozef Bednárík, herečka Emília Vášáryová a ďalšie významné osobnosti. Veľmi si vážim aj jeho záujem o moju básnickú tvorbu, ktorá ho oslovovala a otvárala naše rozhovory o literatúre a kultúre.

Poznámky

- ¹ Z rozhovoru kardinála Jozefa Tomka odvysielaného 26. októbra 2015 vo Vatikánskom rozhlase.
- ² Druhé meno Chryzostom – Zlatoústý – si dal Ján Korec podľa svätého Jána Zlatoústeho, ktorý bol prvým biskupom Východorímskej ríše. Žil v 4. storočí a bol spisovateľ.
- ³ Celkovo sedel osem rokov.
- ⁴ Slávnostná inaugurácia sa konala 25. marca 1990 v Bazilike sv. Emeráma v Nitre.
- ⁵ Kardinálom sa stal 28. júna 1991.
- ⁶ Rozhovor autora s Jánom Chryzostomom kardinálom Korcom 15. mája 2006.
- ⁷ Posol, č. 2/1991, s. 4.
- ⁸ Tamže.
- ⁹ Gavenda, M.: *Nekonečné horizonty kardinála Korca*. Bratislava : Perfekt, 2011, s. 99.
- ¹⁰ Tamže.
- ¹¹ Svätá stolica zakazovala pôsobiť smerom na Slovensko biskupovi Pavlovi Hnilicovi, Dominikovi Hrušovskému a niektorým kňazom spolupracujúcim s Vatikánskym rozhlasom.
- ¹² Luigi Poggi, bývalý nuncius v Peru, mal od roku 1973 na starosti obnovenie vzťahov so socialistickými štátmi: Československom, Poľskom, Maďarskom, Rumunskom a Bulharskom.
- ¹³ J. Ch. Korec bol na duchovných cvičeniach vo Vysokých Tatrách a oficiálne pozvanie, aby sa 8. júla 1976 dostavil do hotela Alcron v Prahe, ho v Bratislave nezastihlo.
- ¹⁴ Gavenda, M.: *Nekonečné horizonty kardinála Korca*. Bratislava : Perfekt, 2011, s. 95.
- ¹⁵ Tamže.
- ¹⁶ Stretnutie sa uskutočnilo 24. augusta 1976 v Korcovom byte na Vilovej ulici č. 7 v Bratislave.
- ¹⁷ Vlastným menom Ján Fukna. Meno a priezvisko si zmenil v USA, kde študoval a neskôr pôsobil. Od roku 1968 bol poradcom Svätej stolice pre vzťahy s Československom, neskôr aj pre Maďarsko, Rumunsko, Bulharsko a Albánsko. Spolu s kardinálmi Agostinom Casarolim a Luigim Poggim sa v rokoch 1987 – 1989 zúčastnil vyjednávania s československou vládou o menovaní nových biskupov.
- ¹⁸ Gavenda, M.: *Nekonečné horizonty kardinála Korca*. Bratislava : Perfekt, 2011, s. 95 – 96.
- ¹⁹ Tamže.
- ²⁰ Päť rokov po vysvätení za biskupa bol Kaľata zatknutý a odsúdený na štyri roky väzenia. Na amnestiu bol prepustený a pracoval ako elektrikár. V roku 1963 bol zatknutý a znovu odsúdený. Na slobodu sa dostal až v máji 1968. Keď mu roku 1969 neposkytli štátny súhlas na výkon duchovnej činnosti, emigroval do Rakúska.
- ²¹ Rozhovor autora s Jánom Chryzostomom kardinálom Korcom 25. júla 2011.
- ²² Tamže.
- ²³ Barbarská noc sa uskutočnila z 13. na 14. apríla 1950. V knihe *Od barbarskej noci* J. Ch. Korec napísal: „Noc, ojedinelá za tisíc rokov kresťanstva na Slovensku a v Čechách. Noc,

- v ktorej naši vlastní ľudia, pohrdajúc dejinami a ich duchovnou náplňou, vykonali to, čo neprišlo na myseľ ani Tatárom, ani tureckému panstvu, ani nikomu inému v predĺhých dejinách nášho ľudu a nášho národa. Noc, ktorá zostane navždy najtemnejšou a najbarbarskejšou nocou, a to nielen pre neslýchaný čin proti tisícim rehoľných sestier, ale aj pre neslýchaný čin, ktorý sa tým spáchal proti kultúre a duchovnosti nášho národa.“
- ²⁴ Gavenda, M.: *Nekonečné horizonty kardinála Korca*. Bratislava : Perfekt, 2011, s. 40 – 41.
- ²⁵ Ján Korec býval v dome na Trenčianskej ulici č. 47 v Bratislave.
- ²⁶ Haťapka, K.: *Náš podnájomník, biskup Korec*. In: Korec, P. a kol.: *Morálna autorita Slovenska – Ján Chryzostom kardinál Korec*. Bratislava : Vydavateľstvo Pozsony / Pressburg / Bratislava, 2014, s. 25.
- ²⁷ Hnilica, J. – Vnuk, F.: *Pavol Hnilica – biskup umlčanej Cirkvi*. Bratislava : Dobrá kniha, 1992, s. 171.
- ²⁸ Gavenda, M.: *Nekonečné horizonty kardinála Korca*. Bratislava : Perfekt, 2011, s. 52.
- ²⁹ Tamže, s. 54.
- ³⁰ Tamže, s. 70.
- ³¹ Pojednávanie sa uskutočnilo 17. – 19. mája 1960.
- ³² Rozhovor autora s Jánom Chryzostomom kardinálom Korcom 4. februára 2008.
- ³³ Rydlo, J. M.: *Prenasledovanie Katolíckej cirkvi na Slovensku, Agostino Casaroli a vaticánska Ostpolitik očami Jána Chryzostoma Korca SJ – rozhovor, ktorý v milánskom denníku Il Giornale 18. júla 2000 publikoval Andrea Torielli*. In: Kol.: *Svedok, vyznávač, mysliteľ*. Nitra : Kňazský seminár sv. Gorazda v Nitre, 2009, s. 410.
- ³⁴ Gavenda, M.: *Nekonečné horizonty kardinála Korca*. Bratislava : Perfekt, 2011, s. 81.
- ³⁵ Tamže, s. 89 – 90.
- ³⁶ Chelemendik, S.: *Kardinál Ján Chryzostom Korec: Kresťanstvo nás robí ľuďmi*. Bratislava : Slovanský dom, 2004, s. 49.
- ³⁷ Listy neskôr vyšli v druhom diele v knihe *Svedectvá doby 1969 – 1989*.
- ³⁸ Štrasser, J.: *František Mikloško (Rozhovory o dobe a ľuďoch)*. Bratislava : Slovart, 2016, s. 83.
- ³⁹ Gavenda, M.: *Nekonečné horizonty kardinála Korca*. Bratislava : Perfekt, 2011, s. 161.
- ⁴⁰ Štrasser, J.: *František Mikloško (Rozhovory o dobe a ľuďoch)*. Bratislava : Slovart, 2016, s. 83.
- ⁴¹ Tamže, s. 66.
- ⁴² Rodená Korcová, ktorá nebola v rodinnom vzťahu s Jánom Chryzostomom Korcom.
- ⁴³ Šulkovská, M.: *Zo spomienok*. In: Korec, P. a kol.: *Morálna autorita Slovenska – Ján Chryzostom kardinál Korec*. Bratislava : Vydavateľstvo Pozsony / Pressburg / Bratislava, 2014, s. 100.
- ⁴⁴ V čase návštevy u biskupa Korca bol Ján Zsidó farárom v Gabčíkove, v súčasnosti je farárom v Tomášove.
- ⁴⁵ Zsidó, J.: *Moje zážitky s pánom biskupom Korcom*. In: Korec, P. a kol.: *Morálna autorita Slovenska – Ján Chryzostom kardinál Korec*. Bratislava : Vydavateľstvo Pozsony / Pressburg / Bratislava, 2014, s. 117.
- ⁴⁶ František Rábek sa začal s biskupom Korcom stretávať, keď bol kaplánom v Bošanoch,

- rodisku J. Ch. Korca. Vo februári 1990 si ho vybral za generálneho vikára nitrianskej diecézy a od roku 1991 bol jeho pomocným biskupom. V roku 2003 ho pápež Ján Pavol II. menoval ordinárom slovenského vojenského ordinariátu.
- ⁴⁷ Rábek, F.: Stĺp a opora pravdy. In: Korec, P. a kol.: Morálna autorita Slovenska – Ján Chryzostom kardinál Korec. Bratislava : Vydavateľstvo Pozsony / Pressburg / Bratislava, 2014, s. 78 – 79.
- ⁴⁸ Chelemendik, S.: Kardinál Ján Chryzostom Korec: Kresťanstvo nás robí ľuďmi. Bratislava : Slovanský dom, 2004, s. 50 – 51.
- ⁴⁹ Korec, J. Ch.: Od barbarskej noci. Bratislava : Lúč, 1992, s. 356.
- ⁵⁰ Gavenda, M.: Nekonečné horizonty kardinála Korca. Bratislava : Perfekt, 2011, s. 131 – 132.
- ⁵¹ Tamže, s. 132.
- ⁵² Korec, J. Ch. – Šajdová, L.: Rozhovory spod Zobora. Bratislava : Silentium, 2001, s. 21.
- ⁵³ Tamže.
- ⁵⁴ Diecézny archív v Nitre.
- ⁵⁵ Tamže.

Použitá literatúra

- Gavenda, M.: Nekonečné horizonty kardinála Korca. Bratislava : Perfekt, 2011
- Hnilica, J. – Vnuk, F.: Pavol Hnilica – biskup umlčanej Cirkvi. Bratislava : Dobrá kniha, 1992
- Chelemendik, S.: Kardinál Ján Chryzostom Korec – Kresťanstvo nás robí ľuďmi. Bratislava : Slovanský dom, 2004
- Chňoupek, B.: Memoáre in claris. Bratislava : Belimex, 1998
- Kol.: Svedok, vyznávač, mysliteľ. Nitra : Kňazský seminár sv. Gorazda v Nitre, 2009
- Korec, J. Ch. – Šajdová, L.: Rozhovory spod Zobora. Bratislava : Silentium, 2001
- Korec, J. Ch.: Cirkev v dejinách Slovenska. Bratislava : Lúč, 1994
- Korec, J. Ch.: Cirkev v zápase stáročí. Bratislava, Lúč, 1992
- Korec, J. Ch.: Listy z väzenia. Bratislava : Lúč, 1991
- Korec, J. Ch.: O kultúre s kardinálom J. Ch. Korcom. Bratislava : Lúč, 2001
- Korec, J. Ch.: Od barbarskej noci. Bratislava : Lúč, 1992
- Korec, J. Ch.: Personálna bibliografia. Bratislava : Lúč, 2005
- Korec, J. Ch.: Spomínam, premýšľam, vyznávam. Rozhovory s kardinálom. Bratislava : Lúč, 1999
- Korec, J. Ch.: Úvahy o človeku I. Bratislava : Lúč, 1992
- Korec, J. Ch.: Úvahy o človeku II. Bratislava : Lúč, 1993
- Korec, P. a kol.: Morálna autorita Slovenska – Ján Chryzostom kardinál Korec. Bratislava : Vydavateľstvo Pozsony / Pressburg / Bratislava, 2014
- Štrasser, J.: František Mikloško (Rozhovory o dobe a ľuďoch). Bratislava : Slovart, 2016